

บทที่ 5

ผลการขับเคลื่อนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้

จากการดำเนินการวิจัยรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อ โดยเครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยตามกรอบของวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ 4 วัตถุประสงค์ ในบทที่ 5 จะนำเสนอ วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการขับเคลื่อนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อ โดยเครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ จากการดำเนินการวิจัยรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อ โดยเครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ ซึ่งออกแบบโดยใช้ระเบียบวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประยุกต์ใช้วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research) ตามข้อค้นพบในบทที่ 4 ซึ่งได้รูปแบบในการขับเคลื่อน 2 รูปแบบประกอบด้วย รูปแบบที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำสู่สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ ได้เข้าไปขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำร่วมกับสถานศึกษา รูปแบบที่ 2 รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้คนที่สนใจทั่วไป ผู้วิจัยขอเสนอผลที่เกิดจากการขับเคลื่อนทั้ง 2 รูปแบบ และผลที่ได้จากการวัดความสำเร็จและความยั่งยืนของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำสู่สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ

การขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อผ่านศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ จากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านส้มกบ สพป.มค.3 โรงเรียนบ้านคอกม้า สพป.มค.1 และโรงเรียนบ้านคอนกลอยโนนชาดพิลาต อุบลรัตน์ สพป.กส.2 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่อง ประพันธ์ ได้วางไว้ โดยเข้าไปขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 3 โรงเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ สร้างทีม สร้างฝัน สร้างพลัง สร้างภูมิคุ้มกัน สร้างชุมชน ของแต่ละโรงเรียนดังนี้

โรงเรียนบ้านส้มกบ

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านส้มกบ ได้ดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ด้านหมอลำ ตามรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อโดยศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างทีม กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

1.1 การประชุมคณะครูร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาในวันที่ 1 มกราคม 2556 ในการประชุมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงหลักการและเหตุผลถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์ศิลปการแสดงพื้นบ้านอีสานที่กำลังจะสูญหายไปจากคนอีสาน ซึ่งไม่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นสู่รุ่นเหมือนดังแต่ก่อน ผลจากการประชุมในครั้งนี้ ที่ประชุมได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนานักเรียนโรงเรียนบ้านส้มกบด้านการละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน และได้ทำข้อตกลงเป็นเครือข่ายการพัฒนา ร่วมกับศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

1. นางสุปิ่น เถพล	ประธานกรรมการ(อสม.)
2. นายวิชัย ทองสงคราม	รองประธานกรรมการ
3. นายสมหลา เหล่าศรีชัย	รองประธาน(ครูภูมิปัญญาด้านหมอลำ)
4. นางประกาย อัญทะปัญญา	กรรมการและเหรัญญิก
5. นางประยูร แจ็งฤทธิ์	กรรมการและเหรัญญิก
6. นางดวงใจ รัตน์เพชร	กรรมการ(ครู)
7. นางอำนวยการ ไชยคำ	กรรมการ(ครู)
8. นายสมหมาย สีหาวัตร	กรรมการ
9. นายบุญมี รักสูงเนิน	กรรมการ
10. นายสมจิตร แสงจันทร์	กรรมการ
11. นายบุญมา เหล่าพิลัย	กรรมการ
12. นายบุญถม รัตนเพชร	กรรมการ
13. นายสันติ หงษ์ทอง	กรรมการ(ศึกษา อบต.)
14. นายอัมพร ทับสร	ผู้ปกครอง
15. นายจัน วงละคร	ครูภูมิปัญญาด้านดนตรี
16. นายสงวน แจ็งฤทธิ์	กรรมการ
17. นายทองพูล ภูสิม	กรรมการและเลขานุการ

ตัวแทนจากศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ

1.2 การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนในวันที่ 5 มกราคม 2556 เวลา 15.00 - 16.30 น. ที่ประชุมได้มีมติร่วมกัน โดยให้ทางโรงเรียนได้สร้างห้องภูมิปัญญาและห้องดนตรีขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะองค์ความรู้ด้านดนตรีและการแสดงหมอลำ โดยมีเป้าหมายคือ พัฒนาตามความสนใจของเด็กนักเรียน

2. การสร้างฝัน กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

2.1 การประชุมผู้ปกครองร่วมกับนักเรียน ในวันที่ 7 มกราคม 2556 เวลา 15.00 - 16.30 น. เป็นการชี้แจงแนวทางการพัฒนาให้กับผู้ปกครองนักเรียนทราบ และรับสมัครนักเรียนที่สนใจ และเข้าเป็นสมาชิกศูนย์ดำรงธรรมคดีสานสำรองเรื่องประพันธ์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อนักเรียนโรงเรียนบ้านส้มกบกับกิจกรรมที่สนใจ

ที่	ชื่อ - สกุล	ชั้น	สนใจ
1	คช.ชินวัตร วงละคร	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
2	คช.ณัติกรานต์ บาลวิมณฑ์	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
3	คช.เทพพิทักษ์ บุตรพรม	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
4	คช.จจรศักดิ์ ศรีอ่อน	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
5	คณ.ทิพวรรณ กุลนรา	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
6	คช.ชัยณรงค์ แซ่เขียว	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
7	คช.ณัฐพล แสงห้าว	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน
8	คช.พีระพงษ์ วงละคร	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน
9	คช.อรรถชัย แจ็งฤทธิ์	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
10	คณ.จิราภรณ์ จันทะเค	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
11	คณ.ธิดาพร กิติคุณ	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
12	คณ.บุษกร ภูคำวงศ์	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
13	คณ.ลำไย แสนเมือง	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
14	คณ.ภริดา ค้วงจันทะโคตร	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
15	คณ.เนื่อทอง หงษ์สีทอง	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
16	คณ.พรทิพย์ แจ็งฤทธิ์	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
17	คณ.ทิพวรรณ รักสูงเนิน	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
18	คณ.วิไลลักษณ์ วงละคร	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ

ที่	ชื่อ - สกุล	ชั้น	สนใจ
19	ชญ.เพชรธดา มุงคุณ	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
20	คช.วัชรพงษ์ วงละคร	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
21	คช.ธีรศักดิ์ เตือนถ้ำ	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง

3. สร้างพลัง กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

3.1 การยกครู กิจกรรมการยกครูถือเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนร่วมกับศูนย์ดำรง
มรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความตระหนักรู้คุณค่า
ของมรดกทางภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้ตกทอดมาถึงตัวนักเรียน โดยให้นักเรียนแต่งชั้น 5
กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยแล้วมาฝากเนื้อฝากตัวเป็นลูกศิษย์ กับครูภูมิปัญญาหมอลำของ
หมู่บ้าน ได้แก่ คุณพ่อ สมหลา และในวันที่ 7 กรกฎาคม 2556 ได้เชิญทั้งสองท่านมาร่วมงาน
ไหว้ครูของโรงเรียนบ้านส้มกบ

3.2 การวิเคราะห์ศักยภาพนักเรียน การวิเคราะห์นักเรียนว่าสามารถฝึกกิจกรรม
อะไรได้บ้าง โดยให้นักเรียนสมัครตามความสนใจแล้วฝึกทักษะตามที่นักเรียนสนใจ ถ้านักเรียน
ฝึกได้มีพรสวรรค์ก็ให้ฝึกต่อ ถ้าฝึกไม่ได้ก็ยังมีใจก็ให้ฝึกทักษะทางหมอลำอย่างอื่น ตาม
ความสนใจ ดังแสดงความสนใจในการฝึกทักษะทางด้านหมอลำตามกรอบที่ทางศูนย์ดำรง
มรดกอีสานดำรงเรื่องประพันธ์ได้กำหนดไว้ ของนักเรียนบ้านส้มกบ ดังแสดงในตารางที่ 3
ตารางที่ 4 แสดงรายชื่อนักเรียน โรงเรียนบ้านส้มกบกับกิจกรรมที่ฝึกได้

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
1	คช.ชินวัตร วงละคร	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
2	คช.ณัติกรานต์ บาลวิมณฑ์	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
3	คช.เทพพิทักษ์ บุตรพรม	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
4	คช.ขจรศักดิ์ ศรีอ่อน	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
5	ชญ.ทิพวรรณ กุลนรา	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ร้องเพลง
6	คช.ชัยณรงค์ แซ่เซียว	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน
7	คช.ณัฐพล แสงห้าว	ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
8	คช.พีระพงษ์ วงละคร	ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
9	คช.อรรธชัย แข็งฤทธิ์	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
10	ชญ.จิราภรณ์ จันทะเค	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
11	ชญ.ธิดาพร กิติคุณ	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน
12	ชญ.บุษกร ภูคำวงศ์	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ร้องเพลง
13	ชญ.ลำไย แสนเมือง	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
14	ชญ.ภริดา ด้วงจันทะโคตร	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
15	ชญ.เนื่อทอง หงษ์สีทอง	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
16	ชญ.พรทิพย์ แจ็งฤทธิ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
17	ชญ.ทิพวรรณ รักสูงเนิน	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ร้องเพลง
18	ชญ.วิไลลักษณ์ วงละคร	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ลำ
19	ชญ.เพชรลดา มุงคุณ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
20	ชญ.วัชรพงษ์ วงละคร	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
21	ชญ.ธีรศักดิ์ เกื่อนถ้ำ	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง

3.3 การให้ความรู้ ก่อนที่จะมีการฝึกทักษะแต่ละอย่างนั้นครูผู้ฝึกจะให้ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ถ้านักเรียนสนใจฝึกการฟ้อนรำก็จะให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการฟ้อนรำ ถ้านักเรียนสนใจฝึกดนตรีพื้นเมืองก็จะให้ความรู้เกี่ยวกับดนตรีพื้นเมืองของอีสานแต่ละชนิดให้นักเรียนทราบความเป็นมาเป็นไปของสิ่งที่นักเรียนจะฝึกทักษะแต่ละอย่าง การให้ความรู้นั้นจะให้การฝึกทักษะและการให้ระหว่างการฝึกทักษะ

3.4 การฝึกทักษะ กิจกรรมการฝึกทักษะถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก กล่าวคือ การฝึกทักษะถือเป็นกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง การวัดความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของทักษะหมอลำนั้นถ้านักเรียนได้ฝึกทักษะในแต่ละกิจกรรม สามารถบอกได้ทันทีว่านักเรียนสามารถฝึกได้หรือไม่ได้ บางคนฝึกได้เร็ว บางคนฝึกได้ช้า ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์และความมุ่งมั่นตั้งใจฝึกของนักเรียน ในการฝึกทักษะของโรงเรียนบ้านส้มกบ ทางโรงเรียนจะให้นักเรียนฝึกในช่วงโมฆวิชาดนตรี และช่วงเวลาที่นักเรียนว่าง ช่วงเที่ยงและหลังเลิกเรียน

4. สร้างภูมิคุ้มกัน

- 4.1 การแสดงให้ เพื่อน ผู้ปกครอง และครู ได้เห็นพัฒนาการ เป็นการแสดง
 เพื่อให้ นักเรียนเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก ในช่วงการฝึกหัดช่วงแรก ๆ
- 4.2 การแสดงให้แขกหรือผู้มาเยี่ยม โรงเรียนชม เวลาที่มีแขกมาเยี่ยม โรงเรียนบ้าน
 สัมกบ โรงเรียนก็จะนำชุดแสดงมาโชว์ให้กับแขกผู้มีเกียรติได้รับชม เช่น การเป่าแคน การฟ้อนรำ
 การรำ เป็นต้น
- 4.3 การออกงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญตามหมู่บ้าน เช่นงานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ
 เป็นต้น
- 4.4 แข่งขันในระดับต่าง ๆ ทางโรงเรียน ได้กำหนดกิจกรรมการแข่งขันไว้ในทุก
 ระดับ ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการแข่งขันเฉพาะระดับ โรงเรียน ส่วนระดับอื่นนั้นทางโรงเรียนยัง
 ไม่พร้อมที่จะส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขัน

5. สร้างชุมชน

- 5.1 การช่วยเหลือสังคมตามบุญประเพณีต่าง ๆ ทางโรงเรียนบ้านสัมกบได้
 นำนักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะไปช่วยงานบุญประเพณีต่าง ๆ ตามหมู่บ้านและตำบล เช่น
 นำนักเรียนไปร้องเพลงและเดินทางเครื่องในงานบุญอุทิศของบ้านนาคำน้อย งานบุญอุทิศของ
 หมอคำสารอง ภูสุม นำนักเรียนไปร่วมขบวนงานบุญบั้งไฟของตำบลเหล่าดอกไม้
- 5.2 การแบ่งปันความรู้ การแบ่งปันความรู้ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่จะ
 นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น คือ เป็นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และจิตอาสาให้กับตัวนักเรียน
 กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดคือ การฝึกให้นักเรียนที่ฝึกทักษะหมอลำได้ สอนให้กับเพื่อน ๆ และ
 น้อง ๆ พร้อมทั้งการสร้างตระหนักรู้ให้กับนักเรียนที่ฝึกทักษะหมอลำได้แล้วให้นำความรู้
 หรือวิชาที่ติดตัว นำไปประกอบคุณความดีให้สังคมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

โรงเรียนบ้านคอกม้า

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านหมอลำ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ด้านหมอลำ
 ตามรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้าน โนนค้อผ่านศูนย์ดำรงธรรมคออีสาน
 สำรองเรื่องประพันธ์ ร่วมกับโรงเรียนบ้านคอกม้า 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างทีม กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

- 1.1 การประชุมคณะกรรมการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาในวันที่ 2 มกราคม
 2556 ในการประชุมครั้งนี้ได้คณะกรรมการพัฒนานักเรียน โรงเรียนบ้านคอกม้าด้านการละเล่น
 และการแสดงพื้นบ้าน ดังนี้

1. นางพวงพะยอม แก้วกำเนิด ประธานกรรมการ
2. นางพิสมัย เหล่าพิเดช กรรมการ
3. นายชำนาญ วังหอม กรรมการ
4. นายสิงห์ทอง นพบาล กรรมการ
5. นางทองคำ เหล่าขัติยะ ผู้ปกครอง
6. นายไสว เหล่าขัติยะ ครูภูมิปัญญาด้านดนตรี
7. นางกัลยา อันทะปัญญา กรรมการ
8. นางหนูแดง จำปาบุญ กรรมการ
9. นายทองพูล ภูสิม กรรมการ
10. นางสุภารัตน์ โสมานุตร กรรมการและเลขานุการ

1.2 การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนในวันที่ 6 มกราคม 2556 เวลา 15.00 - 16.30 น. ที่ประชุมได้มีมติร่วมกัน โดยให้ทางโรงเรียนได้พัฒนาห้องดนตรีและนาฏศิลป์ขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะองค์ความรู้ด้านดนตรีและการแสดงหมอลำ โดยมีเป้าหมายคือ พัฒนาตามความสนใจของเด็กนักเรียน และให้ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ เป็นแกนหลักในการพัฒนาและสร้างเครือข่ายร่วมในการพัฒนานักเรียน ในการพัฒนาจะต้องอาศัยทั้งเวลาเรียนและชั่วโมงว่างของโรงเรียน รวมทั้งช่วงวันหยุดวันเสาร์กับวันอาทิตย์ในการเสริมทักษะให้กับนักเรียน ที่ประชุมเห็นควรให้ทางโรงเรียนจัดชั่วโมงเรียนและคาบว่างให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนพร้อมก็นำนักเรียนไปฝึกทักษะทางด้านหมอลำกับศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ ในวันเสาร์และวันอาทิตย์

2. การสร้างฝัน กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

2.1 การประชุมผู้ปกครองร่วมกับนักเรียน ในวันที่ 8 มกราคม 2556 เวลา 15.00 - 16.30 น. เป็นการชี้แจงแนวทางการพัฒนาให้กับผู้ปกครองนักเรียนทราบ และรับสมัครนักเรียนที่สนใจ ซึ่งในการรับสมัครนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ มีนักเรียนที่สนใจฝึกทักษะทางหมอลำร่วมกับศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ ดังแสดงในตารางที่ 5 ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อนักเรียนโรงเรียนบ้านคอกม้ากับกิจกรรมที่สนใจ

ที่	ชื่อ - สกุล	ชั้น	สนใจฝึก
1	คช.วราวุธ ภูเด่นคู่	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน
2	คช.ปฎิพล ทับอันสอน	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ

ที่	ชื่อ - สกุล	ชั้น	สนใจฝึก
3	คณ.พกามาศ โพธิ์แสง	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
4	คณ.นภสร เฉลิมพล	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
5	คช.ชิตศักดิ์ วงศ์ใหญ่	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
6	คช.โชคเจริญ แสนสิทธิ์	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
7	คช.ชัยวัฒน์ เหล่าก้อนคำ	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
8	คช.คมสัน จันทร์แข็ง	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
9	คช.พรรษา มิตรัสสะ	ป.6	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
10	คณ.สาวินี ภาณวาร	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
11	คณ.พรธิภา นาชัยเริ่ม	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
12	คช.ณัฐพงษ์ หวังปีกกลาง	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
13	คช.นवल เจียงคำ	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
14	คช.พัฒนเรช ประกิจ	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
15	คช.วิไลจน์ พัดะพงษ์	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน
16	คช.อชิป คนประเสริฐ	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
17	คช.จักรกฤษณ์ แก้วร้องคำ	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
18	คช.ภัทราภรณ์ บุญโชติ	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
19	คณ.ปณัฐดา กงทิพย์	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
20	คณ.ปณณธร สีชูบรวง	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
21	คช.ภานุกร ไพไชย	ป.5	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
22	คช.ปรเมศ นาทิ	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
23	คช.สหชาติ สุราช	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
24	คช.ปัญญา สุราช	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
25	คช.วีรภัทร นนตะพันธ์	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
26	คช.ชนาวุฒิ ไชยหานิจ	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
27	คช.ชน โชติ จันทร์เจียง	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
28	คณ.ภัทรวดี จันทร์มา	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
29	เด็กหญิงจุฑามาศ เจิกนอก	ป.4	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ

2.2 การสร้างความตระหนัก ทางโรงเรียนได้กำหนดกิจกรรมเสริมเพื่อให้นักเรียนได้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตโดยให้นักเรียนที่สมัครเข้าร่วม โครงการสืบค้นประวัติในหัวข้อ “หมอลำกับหมู่บ้านของข้าพเจ้า” โดยให้นักเรียนศึกษาเส้นทางความเป็นมาของหมอลำในหมู่บ้านของตนเอง แล้วนำมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง ให้นักเรียนถอดบทเรียนร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางการพัฒนาหมอลำในยุคปัจจุบัน เพื่อให้คงอยู่คู่หลุกหลานสืบไปนั้นจะอย่างไร

3. สร้างพลัง

3.1 การยกครู กิจกรรมยกครู เนื่องจากชุมชนที่ติดกับโรงเรียนบ้านคอกม้า นั้นเป็นชุมชนที่มีหมอลำอยู่ทุกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นบ้านโนนคือ บ้านลุมพุก บ้านคอกม้า บ้านหนองไร่ บ้านโนนโรงเรียน ต่างก็มีครูภูมิปัญญาด้านหมอลำทุกหมู่บ้าน ในการยกครูโรงเรียนจึงใช้ศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์เป็นสถานที่สำหรับยกครู โดยถือให้หมอลำสำรวจภูมิม เป็นครูหมอลำ โดยนำนักเรียนทุกคนแต่งชั้น 5 มาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์หน้ารูปหมอลำสำรวจ ภูมิม และครูภูมิปัญญาหมอลำในศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรวจเรื่องประพันธ์

3.2 การวิเคราะห์ศักยภาพนักเรียน

ตารางที่ 6 แสดงรายชื่อนักเรียนโรงเรียนบ้านคอกม้ากับกิจกรรมที่ฝึกได้

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
1	ดช.วราวุธ ภูแล่นภู	ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
2	ดช.ปฏิพล ทับอันสอน	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
3	ดญ.ผกามาศ โพธิ์แสง	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
4	ดญ.นภสร เฉลิมพล	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
5	ดช.ชิตศักดิ์ วงศ์ใหญ่	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
6	ดช.โชคเจริญ แสนสิทธิ์	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
7	ดช.ชัยวัฒน์ เหล่าก้อนคำ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
8	ดช.คมสัน จันทร์แข็ง	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
9	ดช.พรรษา มิตรัสสะ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
10	ดญ.สาวินี ภาณวาร	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
11	ดญ.พรธิภา นาชัยเริ่ม	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
12	ดช.ณัฐพงษ์ หวังปีกกลาง	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
13	คช.นवल เจียงคำ	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
14	คช.พัฒนเดช ประกิจ	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
15	คช.วิโตจน์ พัทธพงษ์	ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
16	คช.อธิป ตนประเสริฐ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
17	คช.จักรกฤษณ์ แก้วรุ่งคำ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
18	คช.ภัทรภรณ์ บุญโชติ	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
19	คณ.ปณัฐดา กงทิพย์	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
20	คณ.ปณัณธร สีขุบรวง	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ
21	คช.ภานุกร ไพไชย	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
22	คช.ปรเมศ นาทิ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
23	คช.สหชาติ สุราช	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
24	คช.ปัญญา สุราช	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
25	คช.วีรภัทร นนตะพันธ์	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
26	คช.ธนาวุฒิ ไชยหานิจ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน
27	คช.ธนโชติ จันทร์เจียง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
28	คณ.ภัทรวดี จันทริมา	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง	ดนตรีพื้นบ้าน/ร้องเพลง
29	เด็กหญิงจุฑามาศ เจ็กนอก	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ	ดนตรีพื้นบ้าน/ลำ

3.3 การให้ความรู้ การให้ความรู้ของโรงเรียนบ้านคอกม้าจะให้เสริมในช่วง ชั่วโมงเรียน และเสริมในช่วงฝึกทักษะ

3.4 การฝึกทักษะ ในการฝึกทักษะของโรงเรียนบ้านคอกม้า เนื่องจากโรงเรียน บ้านคอกม้า อยู่ใกล้กับศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์ การฝึกทักษะหมอลำจะ อาศัยครูภูมิปัญญาจากศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์เสริมสร้างทักษะหมอลำให้ ร่วมกับคณะครูอาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการ เช่น การฝึกร้องเพลง การเดินทางเครื่อง

4. สร้างภูมิคุ้มกัน

4.1 การแสดงให้ เพื่อน ผู้ปกครอง และครูชม

4.2 การแสดงให้แขกหรือผู้มาเยี่ยม โรงเรียนชม

4.3 การออกงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญ การออกงานของโรงเรียนจะแสดงให้เห็นที่มาเยี่ยมโรงเรียนได้ชม เช่น การแสดงให้คณะกรรมการประเมินโรงเรียนศิคริตำบล และคณะกรรมการประเมินสถานศึกษาพอเพียง เป็นต้น

4.4 การแข่งขันในระดับต่าง ๆ สำหรับการแข่งขันในระดับต่าง ๆ ของโรงเรียนบ้านคอกม้า โรงเรียนได้จัดแข่งเฉพาะในระดับโรงเรียนส่วนระดับอื่น ๆ ยังไม่มีเวทีในการประกวด ประกอบกับนักเรียนยังมีทักษะด้านหมอลำน้อยอยู่จึงยังไม่ส่งเข้าประกวดแข่งขันในระดับต่าง ๆ

5. สร้างชุมชน

5.1 การช่วยเหลือสังคมตามบุญประเพณีต่าง ๆ หรืองานรับเชิญ การช่วยเหลืองานชุมชนของโรงเรียนบ้านคอกม้าตามงานบุญประเพณีต่าง ๆ โรงเรียนได้ส่งนักเรียนเข้าร่วมงานบุญบั้งไฟของตำบล โศกพระ ขบวนแห่ตามงานบุญของหมู่บ้าน เป็นต้น

5.2 การแบ่งปันความรู้ การแบ่งปันความรู้ของโรงเรียนบ้านคอกม้าจะใช้วิธีการให้พี่แบ่งปันให้น้อง ให้คนรู้แบ่งปันให้คนไม่รู้ ใช้หลักเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

โรงเรียนบ้านคอนกलयโนนชาด (พิลาศอุปถัมภ์)

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านหมอลำ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ด้านหมอลำตามรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนคือผ่านศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ ร่วมกับโรงเรียนบ้านคอนกलयฯ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างทีม กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

1.1 การทำข้อตกลงร่วมระหว่างศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ และโรงเรียนบ้านคอนกलयฯ ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างผู้อำนวยการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ (ผู้วิจัย) กับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอนกलयฯ ที่จะสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้าน(หมอลำ) ตามกรอบและรูปแบบที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานดำรงเรื่องประพันธ์ กำหนด

1.2 การประชุมคณะกรรมการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาในวันที่ 1 มกราคม 2556 ในการประชุมครั้งนี้ได้คณะกรรมการชมรมดนตรี-นาฏศิลป์พื้นบ้านโรงเรียนคอนกलयโนนชาด(พิลาศอุปถัมภ์) ดังนี้

1. นายนายสพล รัตนชัย	ประธานกรรมการ
2. นายคำหว่า ภูเถาแก้ว	รองประธานกรรมการ

3. นางอัมพวรรณ นวนโสภา รองประธานกรรมการ
4. นายสิงโต ภูหัวคอน กรรมการ(การเงิน)
5. นายบุญเสา ภูธรฤทธิ กรรมการ(การเงิน)
6. นางวิจิตรา กินละมาตร กรรมการ
7. นางปราณี นวนโสภา กรรมการ
8. นางเตือนใจ ภูทองบ่อ กรรมการ
9. นางเยี่ยมมาลี โสภานะ กรรมการ
10. นางรัชนีวรรณ กุทธะโมรินทร์ กรรมการ
11. นางขวัญใจ คงแสง กรรมการ
12. นางกมลชนก สุวรรณมิตร กรรมการ
13. นางเครือวรรณ ช่างยันต์ กรรมการ
14. นางสมจิตร ภูวง กรรมการ
15. นายวิทยา ภูมิพัฒน์ กรรมการ
16. นางพรสวรรค์ สอนผา กรรมการ
17. นางสมดี เนื้อทอง กรรมการ
18. นางเจนจิรา ภูสมมา กรรมการ
19. นายสันติ ภูสมมา กรรมการ
20. นางลละมุน วาย์โต กรรมการ
21. นางมยุรา ภูเพ็งใจ กรรมการ
22. นางมาริษา วิกีเทพ กรรมการ
23. นางอำพร สุวรรณมิตร กรรมการ
24. นางอินอุ๋นโชติ คำตัน กรรมการ
25. นางสมปอง ภูคำไบ กรรมการ
26. นายธงชัย ภูทองวัน กรรมการ
27. นายวิรุช ชซาแก้ว กรรมการ
28. นายประสงค์ โสมราช กรรมการ
29. นางวิจิตรนำวัช ภูเล่นที กรรมการ
30. นางพิกุล ศรีนุรัมย์ กรรมการและเลขานุการ ตัวแทนจากศูนย์ดำรง
มรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์

1.3 การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนในวันที่ 5 มกราคม 2556 เวลา 15.00 - 16.30 น. ที่ประชุมได้มีมติร่วมกัน โดยให้ทางโรงเรียนจัดชั่วโมงว่างให้นักเรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้และฝึกทักษะด้านหมอลำ และมอบหมายให้ ครูพิศุด ศรีนุรัมย์ มีหน้าที่กำกับและดูแลนักเรียน ประธานเครือข่าย นำนักเรียนไปฝึกซ้อมที่ศูนย์ดำรงนครกีสาน ตำรองเรื่องประพันธ์วันเสาร์และวันอาทิตย์ และดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

2 การสร้างฝัน กิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

2.1 การประชุมผู้ปกครองร่วมกับนักเรียน ในวันที่ 7 มกราคม 2556 เวลา 15.00 - 16.30 น. เป็นการชี้แจงแนวทางการพัฒนาให้กับผู้ปกครองนักเรียนทราบ และรับสมัครนักเรียนที่สนใจ ซึ่งมีนักเรียนที่สนใจและสมัคร ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อนักเรียน โรงเรียนบ้านดอนกลอยฯ กับกิจกรรมที่สนใจ

ที่	ชื่อ - สกุล	ชั้น	สนใจ
1	ชญ.คณิสรา เจริญใจหาญ	ป.4	ลำ/เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
2	ชญ.ปลายฟ้า ภูแข็ง	ป.4	ลำ/เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
3	ชญ.อริสรา สอนยา	ป.2	ลำ/เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
4	คช.ศราวุธ สิงห์วัตร	ป.4	ลำ/ดนตรีพื้นบ้าน
5	ชญ.คณยา ภูพัฒน์	ป.2	ลำ/เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
6	ชญ.ศศิธร นวโสภา	ป.4	ลำ/เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
7	ชญ.พัชรพร กุลระโมรินทร์	ป.2	เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
8	คช.คณาธิป พานโมรี	ป.2	ลำ/ดนตรีพื้นบ้าน
9	คช.ธีรเดช อินแสร์	ป.4	ลำ/ดนตรีพื้นบ้าน
10	ชญ.สุภาสินี ภูจว	ป.2	เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
11	คช.กิตติพงษ์ หลอดคำ	ป.4	เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
12	ชญ.ชุตินา ภูวิชัย	ป.4	เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
13	ชญ.อลิสรา อังกาบ	ป.4	เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน
14	คช.วีระพล วงศ์ตา	ป.4	ลำ/ดนตรีพื้นบ้าน
15	คช.ต่อตระกูล วิถีเทพ	ป.5	ลำ/ดนตรีพื้นบ้าน
16	ชญ.ศิริญา ทองอ่อน	ป.5	ลำ/เพื่อนรำ/ดนตรีพื้นบ้าน

3 สร้างพลัง

3.1 การยกครู เนื่องจากโรงเรียนบ้านคอนกลอยฯ อยู่ใกล้กับศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ วิธีการยกครูก็จะเหมือนกับโรงเรียนบ้านคอกม้า โดยถือให้หมอลํา สํารอง ภูสิม เป็นครูหมอลํา โดยนํานักเรียนทุกคนแต่งชั้น 5 มาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์หน้ารูปหมอลํา สํารอง ภูสิม และครูภูมิปัญญาหมอลําในศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์

3.2 การวิเคราะห์ศักยภาพนักเรียน

ตารางที่ 8 แสดงรายชื่อนักเรียน โรงเรียนบ้านคอนกลอยฯ กับกิจกรรมที่ฝึกได้

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
1	ชญ.คลิตา เจมใจหาญ	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
2	ชญ.ปลายฟ้า ภูแข็ง	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
3	ชญ.อริสสา สอนยา	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
4	ชญ.ศราวุธ สิงห์วัตร	ลํา/ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
5	ชญ.เฉลยา ภูพัฒน์	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
6	ชญ.ศศิธร นวโสภา	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
7	ชญ.พัชรพร ภูระโมรินทร์	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
8	ชญ.ภณาริป์ พานโมริ	ลํา/ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
9	ชญ.ธีรเดช อินแสร์	ลํา/ดนตรีพื้นบ้าน	/ดนตรีพื้นบ้าน
10	ชญ.สุภาสิณี ภูจว	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
11	ชญ.กิตติพงษ์ หลอดคำ	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
12	ชญ.ชุติมา ภูวิชัย	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
13	ชญ.อุลิสสา อังกาบ	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน
14	ชญ.วีระพล วงศ์ตา	ลํา/ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
15	ชญ.ต่อตระกูล วิถีเทพ	ลํา/ดนตรีพื้นบ้าน	/ดนตรีพื้นบ้าน
16	ชญ.ศิริญา ทองอ่อน	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน	ลํา/เพื่อนรํา/ดนตรีพื้นบ้าน

3.3 การให้ความรู้ การให้ความรู้จะใช้วิธีการให้ความรู้ผ่านการฝึกทักษะ กล่าวคือ ในระหว่างที่นักเรียนฝึกทักษะครูผู้ฝึกก็จะแทรกความรู้และการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อหมอลําให้กับนักเรียนไปด้วย

3.4 การฝึกทักษะ

ในการฝึกทักษะจะฝึกทักษะตามความสนใจและความสามารถของนักเรียนเป็นหลัก กล่าวคือช่วงแรก ๆ จะให้นักเรียนฝึกหัดทักษะด้านหมอลำตามความสมัครใจของนักเรียน ครูผู้ฝึกจะดูว่านักเรียนนั้นจะมีพรสวรรค์สามารถที่จะฝึกทักษะด้านหมอลำด้านไหนที่ดีกว่าก็จะให้เน้นไปในด้านนั้น ๆ เช่น การเล่นดนตรี ถ้านักเรียนสามารถที่จะเป่าแคนได้ดีกว่าการเล่นพิณก็จะให้นักเรียนฝึกเป่าแคนเพื่อให้เกิดความชำนาญ การลำก็เช่นกันเมื่อครูฝึกฟังน้ำเสียงของนักเรียนแล้วเห็นว่าน่าจะฝึกหัดทำนองอะไรให้ทางครูฝึกก็จะให้นักเรียนฝึกในท่อนองนั้น ๆ จนเกิดความชำนาญ

4 สร้างภูมิคุ้มกัน

4.1 การแสดงให้เพื่อน ผู้ปกครอง และครูชม การแสดงให้เพื่อน ผู้ปกครอง และครูชมนั้นถือว่าเป็นการเตรียมความพร้อมเบื้องต้นเพื่อให้เด็กนักเรียนกล้าแสดงออก

4.2 การแสดงให้แขกหรือผู้มาเยี่ยมโรงเรียนชม ในกิจกรรมนี้ถือเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เพิ่มความสามารถ เพื่อให้เกิดทักษะ เกิดความชำนาญยิ่งขึ้น

4.3 การออกงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญ การออกงานต่าง ๆ นั้นจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้พัฒนาตัวเองหรือเป็นการเพิ่มศักยภาพด้านการแสดง หรือการตัดสินใจเมื่อเจอสถานการณ์จริง

4.4 การแข่งขันในระดับต่าง ๆ การแข่งขันสำหรับโรงเรียนบ้านดอนกลอยโนนชาด(พิลาตอุปถัมภ์) จะแข่งขันกันในโรงเรียน ส่วนระดับเขตพื้นที่นั้น โรงเรียนได้เตรียมทีมเพื่อเข้าร่วมการแข่งขันในปีต่อไป

5 สร้างชุมชน

5.1 การช่วยเหลือสังคมตามบุญประเพณีต่าง ๆ หรืองานรับเชิญ กิจกรรมนี้จะเน้นไปที่การสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าเพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์ ประเพณีที่ดีงามของชนอิสานให้คงไว้ ซึ่งจะทำได้แก่นักเรียนเมื่อได้ฝึกช่วยเหลือสังคมแล้วจะทำให้เด็กมีใจรักและต้องการที่จะพัฒนาสังคม ชุมชนของตนเอง

5.2 การแบ่งปันความรู้ ในการแบ่งปันความรู้จะใช้วิธีที่แบ่งปันความรู้ให้น้อง หรือคนที่ฝึกทักษะได้ก่อนแบ่งปันความรู้ให้เพื่อน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กได้พัฒนาคนเข้าสู่สังคมเกื้อกูลในอนาคต

รูปแบบที่ 2 รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำสำหรับกลุ่มผู้สนใจทั่วไป

การขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อ โดยเครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ในรูปแบบที่สองนั้นจะมีด้วยกัน 4 ขั้นตอนคือ การสร้างฝัน การสร้างพลัง การสร้างภูมิคุ้มกัน และการสร้างชุมชน ตามที่กล่าวมาข้างต้นทิศทางการพัฒนาของรูปแบบนี้คือ การดำเนินการของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดให้สำหรับผู้สนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหมอลำ ซึ่งประกอบด้วยทีมงานที่มีความรู้ความสามารถด้านหมอลำและคนที่มีความรู้ที่เป็นเครือข่ายร่วมช่วยพัฒนาให้กับผู้สนใจ กระบวนการจึงเริ่มที่ขึ้นการสร้างฝันซึ่งในกระบวนการนี้จะเน้นที่ข้อตกลงร่วมระหว่างผู้สนใจและศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ หลังจากทีขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้มาในระยะหนึ่ง ผู้วิจัยขอเสนอกิจกรรมการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนเป็นดังนี้

1 ขั้นการสร้างฝัน กิจกรรมที่ดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การประชาสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนเริ่มต้นเพื่อให้ผู้สนใจได้รับรู้ วัตถุประสงค์สำคัญของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ในการสืบสาน อนุรักษ์ ภูมิปัญญาอีสาน ด้านการละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) การประชาสัมพันธ์ได้ใช้ช่องทาง 4 ช่องทาง คือ ทางวิทยุกระจายเสียง ทำเป็นหนังสือ เว็บไซต์ และป้ายประชาสัมพันธ์

1.2 การรับสมัครและการทำข้อตกลงร่วม การดำเนินการรับสมัครจะรับสมัครผู้สนใจเข้าเป็นสมาชิกศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ และทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สนใจกับศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ในการฝึกทักษะองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับหมอลำ ในการดำเนินงานกิจกรรมนี้มีผู้สนใจฝึกทักษะด้านหมอลำ จำนวน 13 คน ดังแสดงในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อผู้สนใจทั่วไปกับกิจกรรมที่สนใจฝึก

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	สนใจ
1	น.ส.ศินีนาถ ศรีบุญรัมย์	บ้านโนนค้อ ต.โลกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนสารคามพิทยาคม ม.6)	ฟ้อนรำ คนตรี พื้นบ้าน คนตรี สากล ร้องเพลง หางเครื่อง
2	คช.กิตติชาติ ไนวะ	บ้านโพธิ์มี ต.นาสีนวล อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	สนใจ
3	คช.อดิชาด โนวะ	บ้านโพธิ์มี ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ม.2)	ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีสากล
4	คช.อรรถพล สวณพรมราช	บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนสารคามพิทยาคม ม.3)	ดนตรีสากล
5	คช.ปิยะภัทร พันทะมาตร	บ้านโพธิ์มี ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนบ้านโพธิ์มี ป.4)	ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีสากล
6	คช.สิรวินัญ ทแยง	บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนสารคามพิทยาคม ม.4)	ดนตรีสากล
7	คช.สุภทัต ทิตย์เจริญ	93 หมู่ 7 ต.พาน อ.เมือง	ลำ
8	น.ส.วนิษา เพียรณา	จ.กาฬสินธุ์ (ม.2 โรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์) บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนเพิ่มพูน ปวช.1)	ลำ ร้องเพลง หางเครื่อง
9	คณ.จตุกานต์ ภูสิม	บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(โรงเรียนสารคามพิทยาคม ม.3)	ดนตรีพื้นบ้าน ฟ้อนรำ
10	คช.ทิม เหล่าขัติยะ	บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม(สาธิตราชภัฏมหาสารคาม ป.4)	ดนตรีสากล
11	คช.ณรงค์ฤทธิ์ ทับสีแก้ว	บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	ดนตรีพื้นบ้าน
12	คณ.คุณากร ภูนาหา	19 หมู่ 9 ต.เขาพระนอน อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์	ลำ, ร้องเพลง, ฟ้อนรำ

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	สนใจ
13	ชญ.ทักษิณา ชาววัตร	18 หมู่ 9 ต.เขาพระนอน อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์	ลำ, ร้องเพลง, ฟ้อนรำ
14	คช.กิริติ เข้มมยอด	บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม	ดนตรีพื้นบ้าน

2. ขั้นการสร้างพลัง กิจกรรมที่ดำเนินงาน ดังนี้

5.1 การยกครู กิจกรรมการยกครูของศูนย์ดำรงธรรมคดีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ นั้นจะให้กลุ่มที่สนใจที่มาสมัครเรียน แต่งชั้นที่ 5 มอบตัวเป็นศิษย์ต่อรูปหมอลำสํารอง ภูสุม โดยกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ตั้งนโม 3 จบ ต่อหน้าพระพุทธรูป แล้วกล่าวคำมอบตัวต่อรูปหมอลำสํารอง ภูสุม ตามแต่ผู้ฝึกหัดจะนำกล่าว เป็นเสร็จพิธี

5.2 การวิเคราะห์ศักยภาพผู้สนใจ การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ที่สนใจเข้ามาฝึก ช่วงแรกจะให้ฝึกตามความสนใจ ถ้าฝึกได้ก็จะให้ฝึกต่อไป ถ้าฝึกไม่ได้ก็จะให้ลองฝึกหัดทักษะหมอลำด้านอื่น ๆ ต่อไป คนตรีก็เช่นเดียวกัน ซึ่งจะนำเสนอตั้งแสดงในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงรายชื่อผู้สนใจทั่วทั้งกิจกรรมที่ฝึกได้

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
1	น.ส.ศินีนาถ ศรีบุญรัมย์	ฟ้อนรำ คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล ร้องเพลง หางเครื่อง	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล ร้องเพลง
2	คช.กิตติชาติ โนวะ	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล
3	คช.อดิชาต โนวะ	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล
4	คช.อรรถพล สวณพรมราช	คนตรีสากล	คนตรีสากล
5	คช.ปิยะภัทร พันทะมาตร	คนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล	คนตรีพื้นบ้าน
6	คช.สิริวิษณุ ทะแยง	คนตรีสากล	คนตรีสากล
7	คช.สุภทัต ทิตย์เจริญ	ลำ	ลำ
8	น.ส.วนิษา เพ็ชรนภา	ลำ ร้องเพลง หางเครื่อง	ลำ ร้องเพลง หางเครื่อง
9	ชญ.จตุกานต์ ภูสุม	คนตรีพื้นบ้าน ฟ้อนรำ	คนตรีพื้นบ้าน ฟ้อนรำ
10	คช.ทิม เหล่าขัติยะ	คนตรีสากล	คนตรีสากล

ที่	ชื่อ - สกุล	สนใจ	กิจกรรมที่ฝึกได้
11	ดร.ณรงค์ฤทธิ์ ทับสีแก้ว	ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน
12	ดร.คุณากร กุณาหา	ลำ, ฟ้อนรำ, ร้องเพลง	ลำ, ฟ้อนรำ, ร้องเพลง
13	ดร.ทักษิณา ชาววัตร	ลำ, ฟ้อนรำ, ร้องเพลง	ลำ, ฟ้อนรำ, ร้องเพลง
14	ดร.กิริติ เขียมยอด	ดนตรีพื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน

5.3 การให้ความรู้ การให้ความรู้จะให้ไปพร้อมกับการฝึกหัด คือฝึกไปด้วยก็จะให้ความรู้ไปด้วย

5.4 การฝึกทักษะ การฝึกทักษะจะแบ่งเป็น 2 ช่วงคือวันธรรมดากับวันเสาร์-วันอาทิตย์ วันธรรมดาคะฝึกในช่วงหลังเลิกเรียน ถึงประมาณ 19.00 น วันเสาร์-วันอาทิตย์ จะฝึกเริ่มตั้งแต่ 8.00 น ไปจนถึง 19.00 น.

6 สร้างภูมิคุ้มกัน

6.1 การแสดงให้ เพื่อน ผู้ปกครอง และครูชม การแสดงดังกล่าวจะแสดงระหว่างการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความกล้า

6.2 การแสดงให้แขกหรือผู้มาเยี่ยม แขกที่มาเยี่ยมส่วนมากจะเป็นผู้ปกครองนักเรียนหรือญาติพี่น้องของผู้ฝึกหัด

6.3 การออกงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญ การออกงานหรือการรับเชิญส่วนมากจะออกไปร่วมงานกับเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ของนักเรียนรุ่นที่ 1 สาขาวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เช่น การนำครูภูมิปัญญาและผู้ฝึกหัดต้อนรับท่าน ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน และศูนย์วิทยาศาสตร์ชุมชน การนำกลุ่มปราชญ์ภูมิปัญญาหมอลำและผู้ฝึกหัดไปแสดง ไปร่วมจัดเวทีเสวนาของศูนย์เอื้อนชัย

7 การแข่งขันในระดับต่าง ๆ เนื่องจากเวทีการประกวดเกี่ยวกับเรื่องหมอลำนั้นมีน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ มีโครงการในอนาคตจะมีการจัดเวทีให้เด็กได้แสดงออกในระดับภูมิภาคต่อไป

8 สร้างชุมชน

8.1 การช่วยเหลือสังคมตามบุญประเพณีต่าง ๆ ในงานบุญหรือประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ได้ส่งนักเรียนและผู้ฝึกหัดทั่วไป ไปร่วมงานบุญประเพณีของแต่

ละหมู่บ้าน และตำบล เช่น งานบุญอุปสมบท บุญมหาชาติ บุญบั้งไฟ เกี่ยวกับดนตรีก็จะให้นักเรียนไปร่วมเล่นดนตรีในขบวนแห่ ฟ้อนในขบวนแห่ รวมทั้งการให้ไปร้องเพลงหรือทำตามโอกาสงานบุญต่าง ๆ

8.2 การแบ่งปันความรู้ หรืองานรับเชิญ การแบ่งปันถือว่าเป็นจุดประสงค์หลักที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานต้องการให้เกิดคุณลักษณะติดตัวไปกับผู้ฝึกหัดทุกคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นและสังคมให้มีความยั่งยืนและความสุขต่อไป กิจกรรมที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรองเรื่องประพันธ์ปลูกฝังให้ผู้สนใจฝึกคือ รุ่นที่ฝึกหัดให้รุ่นน้อง คือคนไหนที่ฝึกหัดได้ก่อนก็ฝึกให้กับคนที่ยังฝึกหัดไม่ได้ เวลามีการรับเชิญจะเน้นที่การช่วยเหลือด้วยจิตอาสาไม่ให้ถือเงินเป็นหลัก ซึ่งทางศูนย์ได้เน้นย้ำกับผู้ฝึกตลอดคือการแบ่งปันจะไม่คิดผลตอบแทนการถ่ายทอดความรู้เมื่อฝึกได้เวลาถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นต่อไปจะต้องให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

ภาพความสำเร็จจากการพัฒนาทั้ง 2 รูปแบบ

จากที่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อผ่านศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์ ทั้ง 2 รูปแบบ นั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอภาพความสำเร็จของทั้ง 2 รูปแบบ จากกรณีศึกษา และการระดมความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครองและคณะกรรมการของแต่ละโรงเรียนนั้น ตามกรอบที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานได้วางไว้ 3 ด้าน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำสู่สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ

ด้านความรู้

นักเรียนทั้ง 3 โรงเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะหมอลำมีความรู้ความเข้าใจความหมายความเป็นมาของหมอลำ โดยเฉพาะทำนองกาฬสินธุ์-สารคาม มีความเข้าใจในเนื้อหาของกิจกรรมที่ฝึกทักษะแต่ละกิจกรรม ครูภูมิปัญญาที่มีความตั้งใจในการถ่ายทอดความรู้ นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจศึกษาหาความรู้จากครูภูมิปัญญาทุกคน ผู้ปกครองนักเรียนให้การสนับสนุนและเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน ดังความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการพัฒนาของแต่ละโรงเรียนดังนี้

“...แต่ก่อนไม่เคยรู้ว่าจังหวัดของตัวเองมีหมอลำทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด หลังจากที่ได้รับการฝึกทักษะด้านหมอลำแล้วทำให้มีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของหมอลำ โดยเฉพาะหมอลำทำนองกาฬสินธุ์-สารคาม...”

(นักเรียนโรงเรียนบ้านสัมภคนที 1. 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

“...การฝึกทักษะหมอลำนั้นว่ามีความสำคัญและควรมีค่าแก่การอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่คู่ลูกหลาน ข้าพเจ้าจึงอนุญาตให้ลูกมาฝึกทักษะหมอลำร่วมกับปราชญ์ภูมิปัญญาหมอลำบ้านโนนค้อ และจะได้เรียนรู้ไปพร้อมกับลูกด้วย จะได้ช่วยกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นมรดกให้คงอยู่ต่อไป...”

(ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านคอนกलयฯคนที่ 3. 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

“...จากการฝึกทักษะหมอลำระยะหนึ่งจากการสังเกต และการสอบถามครู และนักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสำหรับกิจกรรมที่ตนเองฝึก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการลำ การร้องเพลง การเล่นดนตรีพื้นบ้าน...”

(ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านคอนกलयฯ. 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

ด้านเจตคติ

หลังจากที่นักเรียนทั้ง 3 โรงเรียน ได้ผ่านกระบวนการสร้างมาทั้ง 5 ขั้นตอน สิ่งที่ส่งผลกับนักเรียนทุกคนคือนักเรียนเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อหมอลำ รู้จักช่วยเหลือและแบ่งปันความรู้ที่ได้จากการฝึกทักษะให้กับนักเรียนที่ช้ากว่า นักเรียนทุกคนเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และเกิดจิตสำนึกที่ต้องการอนุรักษ์ให้คงอยู่ จากการสัมภาษณ์นักเรียนที่ฝึกหัด นักเรียนทุกคนยังจะฝึกเพื่อนำทักษะที่ตนเองได้ฝึกปฏิบัติไปสืบทอดต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง ครู ผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา เห็นความสำคัญและมีความเห็นร่วมกันและกำหนดให้การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านหมอลำเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน พร้อมทั้งช่วยสนับสนุนบริจาคเงินเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์สำหรับให้นักเรียนฝึก เพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญยิ่งขึ้น เด็กที่ได้รับการฝึกทักษะหมอลำทุกคนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของทักษะชีวิต เด็กกล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก มีปฏิภาณไหวพริบ มีสมาธิ ส่งผลต่อการเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดีขึ้น และสิ่งที่ส่งผลโดยตรงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านของคุณลักษณะคือด้านการมีจิตสาธารณะ นักเรียนรู้จักช่วยเหลือชุมชนสังคม รู้จักแบ่งปันความรู้ ทักษะหมอลำให้กับเพื่อน เข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณี งานส่วนรวมร่วมกับชุมชนตลอด ดังความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการพัฒนาดังนี้

“...หลังจากที่ได้เรียนรู้ทักษะด้านหมอลำ ทำให้รู้ว่าหมอลำนั้นมีคุณค่า และมี
ความสำคัญกับคนอีสานเป็นอย่างมาก และจะฝึกทักษะหมอลำต่อไป...”

(นักเรียน โรงเรียนบ้านคอกม้าคนที่ 11. 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

“...หลังจากที่ได้ร่วมพัฒนาเด็กนักเรียนร่วมกับทาง โรงเรียน จากการสอบถาม ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาทุกคน ยินดีที่จะสนับสนุนทุน และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ช่วยทาง โรงเรียน เพื่อร่วมกันช่วยพัฒนาเด็กนักเรียน...”

(คณะกรรมการพัฒนาเรียน โรงเรียนบ้านส้มกบคนที่ 3. 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

“...หลังจากที่เด็กนักเรียน ได้รับการฝึกทักษะด้านหมอลำมาระยะหนึ่ง สิ่งที่ได้รับผลได้ชัดคือเด็กกล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ของนักเรียนต่อไป...”

(ครูวิชาการ โรงเรียนบ้านคอกม้า. 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

ด้านทักษะ

ในการฝึกทักษะของนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียนจะใช้วิธีฝึกทักษะตามความสมัครใจของนักเรียน ตามใบสมัครที่ให้นักเรียนกรอก เมื่อฝึกหัดได้ระยะหนึ่งจะมีการวิเคราะห์ศักยภาพของนักเรียนจากตัวนักเรียนร่วมกับครูภูมิปัญญาผู้ฝึกหัด จากการดำเนินการฝึกทักษะด้านหมอลำตามความสมัครใจของนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียน พบว่านักเรียนทุกคนสามารถฝึกทักษะที่ตัวเองสมัครฝึกได้ แต่ยังไม่ชำนาญ สามารถที่จะ ลำ ฟ้อนรำ เล่นดนตรี เดินหางเครื่อง ได้ ทักษะที่นักเรียนฝึกได้เร็วคือการฟ้อนรำ การร้องเพลงลูกทุ่ง และหางเครื่อง ส่วนการลำนักเรียนสามารถลำได้แต่ยังไม่เป็นทำนองตามครูภูมิปัญญาต้นแบบ ซึ่งต้องใช้เวลาในการฝึกฝนอีกหลายปี การเล่นดนตรีทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล นักเรียนสามารถเล่นได้เพลง 1-2 เพลง ซึ่งยังไม่สามารถรวมเป็นวงได้ ต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง ในการฝึกทักษะหมอลำนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียนนั้นมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการฝึกหัดเป็นอย่างมาก ซึ่งถือว่าเป็นผลดีสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาในครั้งนี้ ดังความคิดเห็นของครูภูมิปัญญา ดังนี้

“...นักเรียนทุกคนมีความตั้งใจและสามารถฝึกทักษะด้านหมอลำตามที่ตนเองสมัครได้ ในระดับเป็นที่น่าพอใจ แต่ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งเด็กนักเรียนถึงจะเกิดความชำนาญ...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 1. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

รูปแบบที่ 2 รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำสำหรับกลุ่มผู้สนใจทั่วไป

ด้านความรู้

กลุ่มผู้สนใจทั่วไปที่ได้รับการฝึกทักษะหมอลำมีความรู้ความเข้าใจความหมายความเป็นมาของหมอลำบ้านโนนค้อ ทำนองที่ใช้ในการขับร้อง โดยเฉพาะทำนองกาฬสินธุ์-สารคาม มีความเข้าใจในเนื้อหาของกิจกรรมที่ทางครูภูมิปัญญาศูนย์ดำรงนครคีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ ถ่ายทอดให้ ผู้สนใจมีความตั้งใจศึกษาหาความรู้จากครูภูมิปัญญาทุกคน ในการแสวงหาความรู้ของกลุ่มผู้สนใจจะมีความสนใจแสวงหาความรู้มากกว่ากลุ่มนักเรียน จึงทำให้กลุ่มผู้สนใจสามารถที่จะเรียนรู้ได้เร็วและเกิดทักษะมากกว่า อีกประการหนึ่งกลุ่มผู้สนใจส่วนหนึ่งมีพื้นฐานทางด้านทักษะหมอลำบ้างแล้ว ทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปยังกลุ่มสนิใจนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่ากลุ่มเจาะจง จากการสอบถาม การสัมภาษณ์กลุ่มผู้สนใจ กลุ่มผู้สนใจสามารถตอบคำถาม หรือเล่าเรื่องความเป็นมาของหมอลำ และทักษะที่ตนเองฝึกปฏิบัติได้ทุกคน ซึ่งถือว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือของพลังกลุ่มคนในศูนย์ดำรงนครคีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์นั้นสามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังกลุ่มที่สนใจได้ ซึ่งทางศูนย์ดำรงนครคีสานจะมี การพัฒนาแนวทางกระบวนการถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้เป็นฐานในการพัฒนาและต่อยอดต่อไป ดังความคิดเห็นของครูภูมิปัญญาดังนี้

“...จากการพัฒนาเด็กและเยาวชนกลุ่มสนใจจะมีความตั้งใจในการศึกษาหาความรู้มากกว่านักเรียนกลุ่มเจาะจง หลังจากฝึกทักษะมาระยะหนึ่งกลุ่มนักเรียนสนใจสามารถตอบประวัติความเป็นมาของหมอลำ และมีความรู้ความเข้าใจทักษะที่ตนเองฝึกหัดได้...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 6. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

“...เด็กในกลุ่มสนใจจะมีความตั้งใจมาก มีการเรียนรู้ที่เร็ว ผู้ปกครองให้การสนับสนุนจากการดำเนินการมาแสดงให้เห็นว่า รูปแบบที่ทางศูนย์ดำรงนครคีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ไปยังเด็กและเยาวชนนั้นประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 8. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

ด้านเจตคติ

หลังจากที่กลุ่มผู้สนใจได้ผ่านกระบวนการสร้างมาทั้ง 4 ขั้นตอน สิ่งที่ส่งผลกับกลุ่มผู้สนใจทุกคนคือกลุ่มผู้สนใจเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อหมอลำ รู้จักช่วยเหลือและแบ่งปันความรู้ที่ได้จากการฝึกทักษะให้กับกลุ่มผู้สนใจที่ช้ากว่า กลุ่มผู้สนใจทุกคนเห็นคุณค่าเกิดจิตสำนึกอนุรักษ์เห็นความสำคัญมีความต้องการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนศิลปะการแสดงหมอลำให้กับคนที่สนใจทั่วไป รวมทั้งการร่วมบริจาคกำลังทรัพย์ตามศรัทธาเพื่อเป็นทุนในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำนองเรื่องประพันธ์ กิจกรรมที่กลุ่มผู้สนใจให้ความคิดเห็นและถือว่ามีค่าสำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างทั้ง 4 ขั้นคือขั้นการสร้างพลัง และขั้นการสร้างชุมชนในขั้นการสร้างพลังจะเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความร่วมมือมีการช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ส่วนกระบวนการสร้างชุมชนกลุ่มผู้สนใจได้ให้ความเห็นไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่สุดเพราะเป็นกิจกรรมที่จะทำให้การอนุรักษ์การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำนั้นคงอยู่ต่อไป ในขั้นตอนนี้ยังเกิดเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน เป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป เพราะกิจกรรมในขั้นนี้มุ่งที่จะสร้างนักพัฒนาที่มีจิตอาสาเป็นหลัก ดังความคิดเห็นของครูภูมิปัญญา ดังนี้

“...เด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกทักษะมีเจตคติที่ดีต่อหมอลำ กิจกรรมที่ทางศูนย์ได้ร่วมกันกำหนดตามความสนใจของผู้ฝึกนั้นนับว่ามีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 3. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

“...จากการฝึกทักษะมาระยะหนึ่งเด็กจะเริ่มมีการแบ่งปันความรู้ให้ซึ่งกันและกันมีการช่วยเหลือครูภูมิปัญญาในการฝึกหัดให้กับผู้ที่เข้ามาฝึกทักษะที่หลัง ที่เห็นได้ชัดเด็กที่ได้รับการฝึกทักษะหมอลำนั้นจะเป็นผู้ที่มีจิตอาสาช่วยเหลืองานชุมชนของตนเอง...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 4. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

ด้านทักษะ

ด้านทักษะหมอลำของกลุ่มที่สนใจ เนื่องจากกลุ่มที่สนใจจะมีอยู่ 2 ส่วนคือกลุ่มที่มีทุนเดิมในเรื่องของทักษะหมอลำอยู่บ้างแล้ว และกลุ่มที่ยังไม่มีทักษะด้านหมอลำมาเลย ในการฝึกทักษะของกลุ่มผู้สนใจจะใช้วิธีตามความสมัครใจของผู้สมัคร พร้อมกับการวิเคราะห์ศักยภาพเป็นรายบุคคล จากการดำเนินการฝึกทักษะมาระยะหนึ่ง กลุ่มผู้สนใจทั้ง 2 กลุ่มมี

พัฒนาการด้านทักษะหมอลำตามความสมัครใจดีขึ้นทุกคน สามารถฝึกทักษะที่ตัวเองสมัครฝึกได้ สามารถ ลำ ฟ้อนรำ เล่นดนตรี เดินหางเครื่องได้ ในกลุ่มที่มีพื้นฐานอยู่เดิมสามารถพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้นเป็นที่พอใจของทั้งตัวผู้ฝึกและครูผู้ฝึก ในกลุ่มของผู้สนใจที่เริ่มฝึกใหม่นั้นยังมีปัญหาอยู่บ้างแต่ทุกคนก็สามารถที่จะฝึกทักษะด้านหมอลำได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งต้องใช้เวลาในการพัฒนาทักษะต่อไป ดังความคิดเห็นของครูภูมิปัญญา ดังนี้

“...เด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกทักษะในกลุ่มสนใจนั้นจะฝึกทักษะได้เร็วต่างจากกลุ่มเจาะจง ซึ่งเด็กกลุ่มนี้สามารถที่จะฝึกทักษะด้านหมอลำได้ด้วยตนเอง แต่ก็มีบางคนที่ต้องใช้เวลาในการฝึก...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 6. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

ภาพความยั่งยืนของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์

จากการจัดเวทีเสวนาในหัวข้อหมอลำกับการพัฒนาท้องถิ่น ในประเด็นของความคงอยู่ของศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรองเรื่องประพันธ์ ตามที่ประชุมได้วางกรอบในการวัดและประเมินความยั่งยืนของศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรองเรื่องประพันธ์ โดยกำหนดหัวข้อในการประเมินไว้ 4 หัวข้อ ประกอบด้วย การประเมินสภาวะแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการประเมินความพร้อมในการคงอยู่ของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์จากการประชุมกลุ่มของคณะกรรมการพัฒนาศูนย์ การสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครองนักเรียนดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ในการประเมินสภาวะแวดล้อมถือว่าเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเกื้อกูลให้ศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรองเรื่องประพันธ์ดำรงอยู่ ผู้วิจัยขอนำเสนอตามกรอบที่ได้กำหนดไว้ดังนี้

1.1 ความต้องการของชุมชน สังคมไทย สังคมอีสานปัจจุบันมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทุกแขนง หมอลำก็เช่นเดียวกัน ปัจจุบันนั้นกำลังจะสูญหายไปจากสังคมอีสาน จากการสอบถามความต้องการของชุมชน ชุมชนนั้นให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง สังเกตได้จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์ ได้จัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคนในหมู่บ้าน โนนคือ บ้านใกล้เคียง องค์การบริหารส่วนตำบลโคกพระ ต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้แนะนำบุตรหลานเข้ามาฝึกหัดทักษะหมอลำตามความสนใจ จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดทั้ง 2 รูปแบบ โดยเฉพาะขั้นตอนการสร้างทีม นั้นชุมชนจะให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญมาก

การขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษานั้นถือว่าชุมชนนั้นมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้การดำเนินการพัฒนานั้นประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ดังความคิดเห็นของผู้นำชุมชนดังนี้

“...กิจกรรมที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานได้ดำเนินการนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่ผมเป็นผู้นำชุมชนจะให้การสนับสนุน รวมทั้งจะช่วยประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์เพื่อให้เป็นที่รู้จักทั่วไป...”

(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 14. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“...ข้าพเจ้าได้ให้ลูกชายเข้ามาเรียนและฝึกทักษะด้านหมอลำกับศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ และจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้ลูกหลาน ได้มาฝึกทักษะเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความสามารถ และเป็นการฝึกทักษะชีวิตให้กับลูกหลาน...”

(ผู้ปกครองผู้สนใจ คนที่ 1. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

1.2 กลุ่มเป้าหมายของการดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้กำหนด

กลุ่มเป้าหมายไว้ด้วยกัน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ถ่ายทอดและกลุ่มผู้ฝึก ในส่วนของกลุ่มผู้ฝึกนั้น ตั้งเป้าไปที่เด็กและเยาวชนในจังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรับเฉพาะกลุ่มที่สนใจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเจาะจงหรือกลุ่มสนใจ ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเกิดจากใจ คนที่จะมาฝึกต้องมีความชอบ มีความรัก ถึงจะทำให้งานพัฒนานั้นประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายตามที่ได้กล่าวถึง ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำเนินการเรื่องประพันธ์ ยังได้ใช้หลักความร่วมมือจากคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานควบคู่ไปด้วย จากการดำเนินงานของศูนย์มาระยะหนึ่งในช่วงแรกสำหรับกลุ่มผู้สนใจนั้นมีจำนวนน้อย เพราะทางศูนย์ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับคนทั่วไปทราบ ในระยะหลังเริ่มมีนักเรียน ผู้สนใจทั่วไปเข้ามาฝึกหัดดนตรีพื้นบ้าน ฝึกการลำ เพิ่มขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นทิศทางที่ดีสำหรับกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาในอนาคต ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำเนินการเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...จากการดำเนินงานมาระยะหนึ่งเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ถือว่าประสบผลสำเร็จเกินความคาดหมาย เพราะเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองนั้นให้ความสนใจ แต่เรื่อง การประชาสัมพันธ์นั้นยังถือว่ายังน้อยต้องมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ต่อไป...”

(ประธานศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : บันทึกการประชุม)

“...เด็กเยาวชน ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการฝึกทักษะหมอลำมาก จากการดำเนินงานในช่วงแรกถือว่าเป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งแนวโน้มต่อไปคิดว่าเด็กและเยาวชนจะสนใจและพัฒนาทักษะหมอลำเพิ่มมากขึ้น...”

(ครุภูมิปัญญา คนที่10, 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

1.3 สภาพแวดล้อมความเหมาะสมของที่ตั้ง ศูนย์ดำรงมรดกอีสานมีที่ตั้งอยู่ที่บ้านโนนค้อ ต.โคกพระ อ.กันทรวิชัย ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคาม 21 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 22 กิโลเมตร ซึ่งถือได้ว่าอยู่กึ่งกลางระหว่างทั้ง 2 จังหวัด การคมนาคมสะดวก มีรถโดยสารประจำทางผ่าน ศูนย์ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 5 ไร่ ติดกับถนนดินนานนที่ ซึ่งเป็นถนน 4 ช่องทางเดินรถ จึงมีความเหมาะสมในส่วนของที่ตั้ง ศูนย์ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีทั้งศักยภาพเชิงพื้นที่และศักยภาพเชิงวัฒนธรรม ซึ่งอำเภอกันทรวิชัยเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่มาช้านานของจังหวัดมหาสารคาม และมีพระยีนเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอำเภอกันทรวิชัย และจังหวัดมหาสารคาม จึงถือว่าในเรื่องของสภาพที่ตั้งนั้นมีความเหมาะสม ดังความคิดเห็นของคณะนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิตสาขานวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รุ่น 1 และอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ดังนี้

“...สภาพที่ตั้งของศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ นั้นถือว่าเป็นจุดที่มีความเหมาะสมเพราะอยู่กึ่งกลางระหว่างจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดกาฬสินธุ์...”

(คณะนิสิตศึกษาสาขานวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รุ่น 1. 21 กันยายน พ.ศ. 2555: บันทึกการประชุม)

“...อำเภอกันทรวิชัยถือว่าเป็นอำเภอที่มีความเก่าแก่ทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีพระคู่บ้านคู่เมืองที่คนเคารพนับถือ ซึ่งถือว่าสภาพแวดล้อมของศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ นั้นมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง...”

(ดร.ศักดิ์พงษ์ หอมหวล. 21 กันยายน พ.ศ. 2555 : บันทึกการประชุม)

1.4 พื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม ในการดำเนินการในครั้งนี้ศูนย์ดำรงมรดกอีสานดำรงเรื่องประพันธ์ ได้กำหนดพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ด้วยกันใน 2 ลักษณะคือการเคลื่อนตัวออกไปหากลุ่มเป้าหมาย โดยพื้นที่จะเน้นที่จังหวัดมหาสารคามและกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถจะพัฒนาได้ เน้นไปที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานราชการที่ให้ความสนใจ และการดำเนินกิจกรรมอีกด้านหนึ่งก็

ดำเนินการกิจกรรมในที่ตั้งที่ศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจ เรื่องประพันธ์ ตามกลุ่มสนใจที่เข้ามาสมัครฝึกทักษะกับทางศูนย์ ดำรงมรดกอีสานสำรวจ เรื่องประพันธ์ จึงถือได้ว่าพื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินการนั้นมีความเหมาะสม ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรวจเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...พื้นที่ในการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ นั้นถือว่าทางศูนย์ได้วางพื้นที่ในการขับเคลื่อนได้ถูกต้องและมีความเหมาะสม ซึ่งจากการดำเนินการพัฒนาภาระหนึ่งจากทั้งสองกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มโรงเรียนหรือกลุ่มผู้ที่สนใจทั่วไปในจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดกาฬสินธุ์ ถือว่าพื้นที่ขับเคลื่อนทั้งสองกลุ่มนั้นมีความเป็นไปได้และจะมีเครือข่ายเพิ่มขึ้นในอนาคต...”

(กรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ คนที่ 3. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

1.5 นโยบายของหน่วยงานระดับบน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของหน่วยงานในระดับบนหรือเครือข่ายความร่วมมือ ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์นั้น ได้จัดแจ้งเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดกับวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม และเป็นเครือข่ายร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม นอกจากนี้ยังเป็นเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามกับศูนย์การเรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาเอกสาขาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในรุ่นที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงถือได้ว่าในส่วนของนโยบายและหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องนั้นมีความเหมาะสม ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรวจเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...ทางศูนย์ได้มีการจัดแจ้งเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม นอกจากนี้ยังเป็นเครือข่ายความร่วมมือกับพัฒนาสังคมจังหวัดมหาสารคาม และมีกลุ่มเครือข่ายจากนักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นรุ่น 1 จำนวน 15 ศูนย์...”

(ประธานศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“...ข้าพเจ้าได้ให้ลูกชายเข้ามาเรียนและฝึกทักษะด้านหมอลำกับศูนย์ดำรงมรดกอีสานฯ และจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้ลูกหลานได้มาฝึกทักษะเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความสามารถ และเป็นการฝึกทักษะชีวิตให้กับลูกหลาน...”

(ผู้ปกครองผู้สนใจ คนที่1. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความเพียงพอ หรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ในการประเมินครั้งนี้ได้แก่

2.1 งบประมาณ ในเรื่องของงบประมาณที่ศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานี สำรองเรื่อง ประพันธ์ ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ศูนย์จะอาศัยการระดมทรัพยากรจากคณะกรรมการ ประจำศูนย์และเครือข่ายมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม ในการฝึกจะใช้วิธีการฝึกด้วยจิตอาสาเป็นหลัก สำหรับงบประมาณ นั้นส่วนหนึ่งได้มาจากตัวผู้ฝึก ทางศูนย์จะไม่เรียกร้องเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับหน่วยงานหรือผู้ฝึกจะมีจิตศรัทธาร่วมบริจาคสมทบเป็น ค่าใช้จ่ายในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ นอกจากการระดมทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ ตามที่กล่าวมาข้างต้น ทางศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานี สำรองเรื่องประพันธ์ ยังได้มีการระดมทรัพย์ จากสมาชิกที่เข้ามาฝึกหรือสมาชิกศูนย์ในรูปแบบของสหกรณ์เครดิตยูเนียนศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานี สำรองเรื่องประพันธ์ ร่วมกับนักศึกษาศาสนาบ้านการเรียนรู้เพื่อปวงชนเพื่อนำดอกเบียมาช่วยในการบริหารงานต่อไป จึงถือได้ว่าในส่วนของงบประมาณศูนย์สามารถที่จะดำเนินการและขับเคลื่อนต่อไปได้เพราะใช้หลักการพัฒนาในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมคิดร่วมทำ ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานี สำรองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...ทางศูนย์ได้ร่วมกันจัดหางบประมาณทั้งการบริจาค และได้มีการจัดตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียน โดยกลุ่มนักศึกษาศาสนาบ้านการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นกรรมการบริหารร่วมกับทางศูนย์ เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรช่วยในการดำเนินงาน ...”

(ประธานศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานี. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“...ข้าพเจ้าได้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานีในการฝึกลูกหลานเพื่อให้มีความรู้ และมีทักษะด้านหมอลำ ซึ่งไม่คิดค่าใช้จ่ายและเรียกร้องเงินเพื่อเป็นค่าตอบแทนใด ๆ การทำไปเพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์ศิลปปะการแสดงหมอลำนั้นให้คงอยู่คู่สังคมนครกษัตริย์ธานี และข้าพเจ้าก็จะดำเนินการต่อไปจนกว่าจะหมดเรี่ยวแรง...”

(ครูภูมิปัญญา คนที่ 14. 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

2.2 บุคลากร สำหรับบุคลากรประจำศูนย์นั้นได้ใช้วิธีการบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยการศูนย์ดำรงนครกษัตริย์ธานี สำรองเรื่องประพันธ์ จาก การดำเนินการพัฒนามาในระยะหนึ่ง บุคลากรประจำศูนย์ที่มีส่วนช่วยในการผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะประกอบด้วยครูภูมิปัญญาที่อยู่ในบ้าน โนนคือ และภูมิปัญญาที่มีความรู้ด้านหมอลำ

ถ้าที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วย ในเรื่องของบุคลากรประจำศูนย์ ในกระบวนการถ่ายทอดทางศูนย์จะใช้วิธีการจิตอาสาผู้ที่มาเรียนหรือฝึกเมื่อฝึกหัดเป็นต้องสอนรุ่นน้องต่อไป ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะทำให้มีบุคลากรเข้ามาช่วยฝึกทักษะหมอลำให้กับคนรุ่นหลังได้พัฒนาสืบต่อไป ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...จากรูปแบบการพัฒนาทั้ง 5 ชั้น ในระบบสถานศึกษา และ 4 ชั้นสำหรับกลุ่มที่สนใจทั่วไป กระบวนการนั้นจะหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนผู้ฝึกเกิดทักษะชีวิต และมีจิตอาสาในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม ซึ่งบุคลากรของศูนย์ในวันข้างหน้าจะมีการทดแทนกันจากคนรุ่นอาจารย์หรือครูภูมิปัญญาไปยังลูกศิษย์ซึ่งเป็นผู้ฝึก...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 11. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

2.3 วัตถุประสงค์ เรื่องของอุปกรณ์ประจำศูนย์ ในเบื้องต้นในการดำเนินการพัฒนา วัตถุประสงค์จะได้มาจากการบริจาคจากครูภูมิปัญญา และผู้ที่มีจิตศรัทธาที่จะช่วยขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอุปกรณ์ในการพัฒนาผู้สนใจในศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารอง เรื่องประพันธ์ นั้นมีทั้งเครื่องดนตรีพื้นบ้าน คนตรีสากล จำนวนหนึ่งพอสำหรับให้นักเรียน กลุ่มผู้สนใจ ได้ฝึกหัดทักษะด้านหมอลำ ถ้าอุปกรณ์ของศูนย์นั้น ไม่มี หรือขาด ก็จะอาศัยอุปกรณ์จากครูภูมิปัญญาช่วยในการฝึกทักษะ ในเรื่องของอุปกรณ์ถือว่าศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ มีความพร้อม ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...อุปกรณ์ช่วงแรกก็จะอาศัยความร่วมมือจากครูภูมิปัญญาด้วยกัน ซึ่งในระยะต่อไปทางคณะครูภูมิปัญญาก็จะช่วยกันจัดหาวัตถุประสงค์เพื่อมาช่วยฝึกลูกศิษย์ลูกหาต่อไป...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 5. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

2.4 เวลา เรื่องของเวลา ทางศูนย์ได้กำหนดเวลาในการพัฒนาผู้สนใจไว้ 2 ช่วง คือ ช่วงวันหยุดราชการ เสาร์-อาทิตย์ และ ช่วงวันปกติ หลังเลิกเรียน ซึ่งเวลาที่ใช้ในการฝึกหัดนั้นจะไม่จำกัดชั่วโมงขึ้นอยู่กับความพอใจว่าจะฝึกให้เกิดทักษะมากน้อยของตัวผู้ฝึก ซึ่งเวลาในการดำเนินการถือว่ามีความยืดหยุ่นที่ตัวผู้ฝึกเป็นสำคัญ จึงทำให้ผู้ฝึกนั้นสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตลอด ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...เวลาที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ได้ดำเนินการนั้นจะมี 2 ช่วงคือวันธรรมดาและวันเสาร์ วันอาทิตย์ ซึ่งจะยืดหยุ่นขึ้นอยู่กับเวลาของผู้ที่จะมาฝึกเป็นหลัก...”

(ครูภูมิปัญญาคนที่ 7. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: สัมภาษณ์)

2.5 กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาศูนย์ไม่ได้วางเป้าหมายในเชิงปริมาณ คือจะไม่เน้นที่จำนวน คือจะเน้นที่ความสนใจของผู้ฝึกเป็นหลัก มีผู้สนใจมาสมัครเพียงคนเดียวศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์ ก็จะฝึกให้ ไม่ได้เน้นที่จุดคุ้มทุน เหมือนกับธุรกิจที่หวังผลกำไร กล่าวคือ ถ้าสามารถฝึกเด็กและเยาวชนได้หนึ่งคนจากร้อยคนก็ถือว่าประสบผลสำเร็จในการขับเคลื่อนและพัฒนาภูมิปัญญาด้านหมอลำ ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์ จึงเน้นไปที่กลุ่มที่สนใจเป็นหลักเท่านั้น ตามรูปแบบที่ทางศูนย์ได้วางไว้ 2 รูปแบบ การคัดกลุ่มเป้าหมายจากความสนใจจะทำให้กระบวนการพัฒนาทักษะหมอลำนั้นประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืนชั่วลูกหลานสืบต่อไป ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์ ดังนี้

“...จากการระดมความคิดเห็นเพื่อดำเนินการพัฒนาศูนย์ฯ เพื่อให้หมอลำคงอยู่นั้น การพัฒนาทักษะหมอลำนั้นไม่มีจุดคุ้มทุน คือถ้ามีผู้สนใจ สามารถฝึกทักษะด้านหมอลำได้แค่หนึ่งคนก็ถือว่าประสบผลสำเร็จ...”

(ผู้อำนวยการศูนย์ฯ. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: บันทึกการประชุม)

“...กลุ่มที่สนใจนั้นจะสามารถพัฒนาและมีทิศทางที่จะทำให้ศูนย์ดำรงอยู่ต่อไป ดังนั้นควรที่จะส่งเสริมและพัฒนากลุ่มสนใจเป็นหลัก...”

(คณะกรรมการศูนย์ฯ คนที่3. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: บันทึกการประชุม)

2.6 เทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน ในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการพัฒนากระบวนการ ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรองเรื่องประพันธ์ จะใช้วิธีการบันทึกเสียง ทำเป็นแผ่น cd จากครูดนแบบไว้ให้นักเรียน หรือผู้สนใจ ได้ฝึกปฏิบัติตามรวมทั้งใช้เครื่องมือที่ช่วยในการฝึกทักษะ ให้ความรู้ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพนิ่ง และกำลังดำเนินการในเรื่องของเว็บไซต์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้กับคนที่สนใจทั่วไป ส่วนเรื่องแผนการดำเนินงาน ตามที่ได้กำหนดไว้ทางศูนย์ จะกำหนดขั้นตอนในการพัฒนาโดยใช้กระบวนการสร้าง จากกลุ่มผู้สนใจ 4 ขั้นตอน จากสถานศึกษาหรือหน่วยราชการจะใช้กระบวนการสร้าง 5 ขั้นตอน และกิจกรรมในแต่ละ

ขั้นตอนนั้นไม่ได้กำหนดตายตัวสามารถปรับเปลี่ยนได้ไปตามยุคตามสมัยขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมในยุคนั้น ๆ ดัง ความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่อง ประพันธ์ ดังนี้

“...เราควรมีเครื่องมือช่วยในการพัฒนาโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการฝึกให้กับนักเรียนและผู้ที่สนใจทั่วไปอาจจะเป็นcd ฝึกหัดหรือใช้เครื่องฉายข้ามศีรษะ...”

(คณะกรรมการศูนย์ฯ คนที่8. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: บันทึกการประชุม)

“...นอกจากเครื่องฉายข้ามศีรษะควรมีระบบการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ หรือการฝึกหัดทางเว็บไซต์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายยิ่งขึ้น...”

(คณะกรรมการศูนย์ฯ คนที่10. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556: บันทึกการประชุม)

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของการดำเนินงาน จากการขับเคลื่อนมาระยะหนึ่งพอสรุปประเด็น ได้ดังนี้

3.1 ความเหมาะสม ในเรื่องของความเหมาะสมต่อการจัดการกระบวนการเนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยโดยใช้หลักการสร้างผู้วิจัยหรือนักวิจัยร่วม และได้ประยุกต์ใช้วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มาช่วยในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งได้กระบวนการถ่ายทอดที่เรียกว่ากระบวนการสร้าง 2 รูปแบบ หลังจากที่ดำเนินงานขับเคลื่อนมาได้ระยะหนึ่งที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาศูนย์มีความเห็นตรงกันว่า กรอบกระบวนการทั้ง 4 และ 5 ขั้นตอน จาก 2 รูปแบบนั้นมีความเหมาะสมแล้ว เพราะเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นไม่ตายตัว สามารถปรับกิจกรรมให้มีความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพและบริบทในแต่ละพื้นที่ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจากที่ได้ดำเนินการใช้มาทำให้ตัวผู้ที่มาฝึกทักษะนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ดำรงเรื่องประพันธ์ ครูผู้รับผิดชอบ ดังนี้

“...รูปแบบหรือกระบวนการที่ทางศูนย์ฯ ได้ดำเนินการนั้นมีความเหมาะสมแล้ว ควรที่พัฒนาต่อไป...”

(คณะกรรมการศูนย์ฯคนที่14. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“...กิจกรรมที่ศูนย์กำหนดมาให้นั้นมีความเหมาะสมดีเพราะสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของโรงเรียน...”

(ครู โรงเรียนบ้านส้มกบ. 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

3.2 จุดแข็ง (Strengths) หรือ จุดด้อย (Weakness) ในเรื่องของจุดแข็งจากการดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อผ่านศูนย์เครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ในการขับเคลื่อนกระบวนการในครั้งนี้เกิดจากการประสานความร่วมมือกันในรูปแบบของคณะกรรมการ และเครือข่ายผู้ที่มีความรู้ด้านหมอลำ ซึ่งต้องยอมรับว่าศิลปินหมอลำแต่ละคนนั้นเป็นคนที่ถูกหล่อหลอมมาด้วยกระบวนการสร้างจิตอาสาจากครูอาจารย์ด้านหมอลำในสมัยเก่า จึงทำให้ครูภูมิปัญญาของศูนย์ดำรงมรดกอีสานสํารองเรื่องประพันธ์ และที่เป็นเครือข่ายต่างเป็นคนที่มีความรู้ด้านจิตอาสา และจิตสาธารณะสูง ส่งผลให้กระบวนการขับเคลื่อนในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในเรื่องของจุดด้อยของศูนย์ดำรงมรดกอีสานสํารอง เรื่องประพันธ์ ต้องยอมรับว่าศูนย์นี้ได้ก่อตัวขึ้นมาใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เด็กและเยาวชนทุกวันนี้ให้ความสนใจในเรื่องของการฝึกหัดลำน้อยมาก ซึ่งต้องใช้เวลาและวิจัยหาปัจจัยเสริมเพื่อให้หมอลำคงอยู่ต่อไป ดังความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สํารองเรื่องประพันธ์ ผู้ปกครองผู้สนใจ ดังนี้

“...ในเรื่องของจุดแข็งของศูนย์คือศูนย์มีภูมิปัญญาที่มีความสามารถจำนวนหลายคน ซึ่งแต่ละคนนั้นต่างก็เป็นผู้ที่มีจิตอาสา ต้องการที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับลูกศิษย์ทุกคน...”

(คณะกรรมการศูนย์คนที่ 12. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“...ศูนย์เพิ่งก่อตั้งใหม่จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและกำลังทั้งกาย และกำลังใจ คนส่วนมากยังไม่รู้ว่าศูนย์ก่อตั้งมาเพื่ออะไร ที่รู้เพราะมีโอกาสได้มาคุยกับผู้อำนวยการของศูนย์จึงส่งลูกมาฝึกทักษะด้วย ผมคิดว่าการดำเนินงานของศูนย์เป็นเรื่องที่ดี แต่ต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง คงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป...”

(ผู้ปกครองผู้สนใจ คนที่ 14. 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ในส่วนของการประเมินผลผลิตจากการศึกษาพอที่จะสรุปเป็น 2 ประเด็นดังนี้

4.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์

จากการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อ โดยเครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสานสํารอง เรื่องประพันธ์ ทั้ง 2 รูปแบบ ผู้สนใจ ที่เข้ามาฝึกทักษะ ในส่วนของสถานศึกษา ตัวนักเรียน ครู ผู้ปกครอง นั้นมีความพอใจต่อการดำเนินการ จากการจัดเวทีเพื่อ

รับฟังความคิดเห็นตัวแทนของนักเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครองและคณะกรรมการพัฒนา ทั้ง 3 โรงเรียนรวมทั้งความคิดเห็นของกลุ่มผู้สนใจทั่วไป ดังนี้

“...กิจกรรมที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานได้ดำเนินการนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินงานของศูนย์ถือว่ามาถูกทิศถูกทาง ควรมีเครือข่ายความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น...”

(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 14. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : บันทึกการประชุม)

“...จากที่ได้นำลูกมาฝึกทักษะหมอลำกับศูนย์นับว่าลูกมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดี ซึ่งรูปแบบที่ทางศูนย์ดำเนินการนั้นนับว่าเป็นรูปแบบที่สามารถพัฒนาทักษะเด็กได้ดีมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของจิตอาสา...”

(ผู้ปกครองผู้สนใจ คนที่ 13. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : บันทึกการประชุม)

“...ผมมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของศูนย์ และจะให้กำลังใจให้ศูนย์พัฒนาต่อไปเรื่อง ๆ และพัฒนานำไปสู่การสร้างหลักสูตรหรือโรงเรียนหมอลำ...”

(ผู้ปกครองผู้สนใจ คนที่ 11. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : บันทึกการประชุม)

จากความคิดเห็นดังกล่าวที่ประชุมนั้นได้ข้อสรุปร่วมกันดังนี้

4.1.1 การดำเนินการขับเคลื่อนรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรองเรื่องประพันธ์ที่ได้ดำเนินการนับว่าเป็นกิจกรรมที่สมควรที่จะพัฒนาและมีการเพิ่มเครือข่ายความร่วมมือ เชื่อมโยงไปยังโรงเรียนที่สนใจเพิ่มมากขึ้น

4.1.2 ครูผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจกับพฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนมีความนิ่งมีสมาธิเพิ่มขึ้น รู้จักช่วยเหลือและแบ่งปัน มีจิตสาธารณะช่วยเหลืองานโรงเรียน งานสังคมและงานชุมชน

4.1.3 นักเรียนและกลุ่มผู้สนใจสามารถฝึกกิจกรรมที่ตนเองสมัครได้เป็นที่น่าพอใจของตัวผู้ฝึกและครูผู้ฝึก กลุ่มผู้สนใจสามารถฝึกทักษะด้านหมอลำได้ดีกว่ากลุ่มนักเรียน เพราะกลุ่มผู้สนใจทั่วไปส่วนมากมีพื้นฐานด้านทักษะหมอลำมาบ้างแล้ว

4.1.4 จากการระดมความคิดเห็นทุกคนต่างพอใจในการดำเนินงานของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน และเห็นควรให้ศูนย์ดำรงมรดกอีสาน มีการพัฒนาต่อยอดไปเรื่อย ๆ เพื่ออนุรักษ์ศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาของคนอีสานให้สืบต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

4.1.5 ที่ประชุมเสนอให้ทางศูนย์ดำรงมรดกอีสาน ได้มีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างเป็นหลักสูตรนำไปใช้กับสถานศึกษา หน่วยงานที่สนใจ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรหมอลำให้สำหรับสอนในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอกต่อไป

4.2 การประเมินผลกระทบ

จากการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้หมอลำบ้านโนนค้อ โดยเครือข่ายศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์ จากกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือกลุ่มเจาะจงและกลุ่มสมัครใจ จากการประเมินผลโดยภาพรวมของคณะกรรมการขับเคลื่อน ของศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์ ได้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

“...การลำและการร้องเพลง ถือว่าเด็กให้ความสนใจน้อยมาก การดำเนินการควรเริ่มจากการฝึกหัดให้ร้องเพลงลูกทุ่งก่อน แล้วมาฝึกหัดการเอื้อนเสียงลำ ...”

(คณะกรรมการศูนย์ฯคนที่ 2. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“...การพ้อนลำ การเดิน ผู้ชายจะให้ความสนใจน้อยกว่าผู้หญิง จึงควรใช้วิธีการฝึกหัดเด็กเล็กเริ่มตั้งแต่ ป.1 ถึง ป.3 นักเรียนโตจะเน้นไปที่การลำและการเล่นดนตรี...”

(คณะกรรมการศูนย์ฯคนที่ 3. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“โรงเรียนนั้นต้องการให้นักเรียนเล่นดนตรีที่บ้าน การฝึกหัด ดนตรีที่ฝึกยากคือแคน โหวด พิณ ดนตรีที่นักเรียนหัดหรือฝึกได้ง่ายคือ โปงกลางและกลอง จากการดำเนินการฝึกหัดดนตรีให้กับนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียนนักเรียนสามารถเล่นเพลงง่าย ๆ ได้ เช่น เพลง เดย์โจง เดย์พม่า แต่ยังไม่สามารถรวมเป็นวงได้”

(คณะกรรมการศูนย์ฯคนที่ 4. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

“ เนื่องจากศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์เป็นศูนย์ที่ก่อตั้งมาเพื่อสาธารณประโยชน์ ผู้ที่มาฝึกหัดหรือครูภูมิปัญญาที่มีจิตอาสาต้องทำมาหาเลี้ยงชีพจึงมีเวลาว่างไม่ตรงกับนักเรียนหรือผู้สนใจเข้ามาฝึกหัด จึงทำให้การฝึกหัดทักษะด้านหมอลำนั้น ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทางศูนย์ได้แก้ปัญหาโดยการระดมทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์จากผู้ที่มีใจอันเป็นกุศลเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายค่าน้ำมันให้กับครูภูมิปัญญาที่มาฝึกหัดให้กับลูกศิษย์”

(คณะกรรมการศูนย์ฯคนที่ 1. 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 : สัมภาษณ์)

จากความคิดเห็นข้างต้นพอสรุปปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินการวิจัยดังนี้

4.2.1 การฝึกทักษะด้านการลำและการร้องเพลง ถือว่าเด็กให้ความสนใจน้อยมาก ทางศูนย์ฯและโรงเรียน ใช้วิธีการฝึกหัดให้ร้องเพลงลูกทุ่งก่อน แล้วมาฝึกหัดการเอื้อนเสียงลำ แต่ก็ยังไม่เป็นผลเท่าที่ควร

4.2.2 การพื่อนลำการเต้น ผู้ชายจะให้ความสนใจน้อยกว่าผู้หญิง เด็กยิ่งโตจะไม่กล้าพื่อนรำหรือแสดงออก ทางศูนย์ฯและโรงเรียนจึงใช้วิธีการฝึกหัดเด็กเล็กเริ่มตั้งแต่ ป.1 ถึง ป.3 นักเรียนโตจะเน้นไปที่การลำและการเล่นดนตรี

4.2.3 คนตรีประกอบ ในการสอบถามความต้องการของโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียนนั้นทางโรงเรียนและชุมชนต้องการให้นักเรียนเล่นดนตรีพื้นบ้าน จากการดำเนินการฝึกหัด คนตรีที่ฝึกยากคือแคน โห่หวด พิณ คนตรีที่นักเรียนหัดหรือฝึกได้ง่ายคือ โปงกลาง และกลอง จากการดำเนินการฝึกหัดคนตรีให้กับนักเรียนทั้ง 3 โรงเรียนนักเรียนสามารถเล่นเพลงง่าย ๆ ได้ เช่น เพลง เต๋ยโจง เต๋ยพม่า แต่ยังไม่สามารถรวมเป็นวงได้

4.2.4 เรื่องของเวลาของผู้ฝึกและครูผู้ฝึกที่ไม่ตรงกัน เนื่องจากศูนย์ดำรงมรดกอีสานสำรวจเรื่องประพันธ์เป็นศูนย์ที่ก่อตั้งมาเพื่อสาธิตประโยชน์ ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายในการสมัครหรือฝึกทักษะด้านหมอลำ ผู้ที่มาฝึกหัดหรือครูภูมิปัญญาที่มีจิตอาสาต้องทำมาหาเลี้ยงชีพจึงมีเวลาว่างไม่ตรงกับนักเรียนหรือผู้สนใจเข้ามาฝึกหัด จึงทำให้การฝึกหัดทักษะด้านหมอลำนั้นไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทางศูนย์ฯได้แก้ปัญหาโดยการระดมทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์จากผู้ที่มีใจอันเป็นกุศลเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายค่าน้ำมันให้กับครูภูมิปัญญาที่มาฝึกหัดให้กับลูกศิษย์

การประเมินความยั่งยืนของศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรวจเรื่องประพันธ์ จากปัจจัยทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นทิศทางที่ศูนย์สามารถที่จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นที่ที่มีความเหมาะสม บุคลากรทั้งที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ปราชญ์ภูมิปัญญาด้านหมอลำที่อยู่ในพื้นที่ ปัจจัยป้อน หรือผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดจากนวัตกรรมเครือข่ายทางสังคม ที่มีศูนย์ดำรงมรดกอีสาน สำรวจเรื่องประพันธ์เป็นแกนหลักล้วนเป็นเครื่องบงชี้ให้เห็นทิศทางที่จะทำให้ศูนย์ดำรงอยู่